

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
„ pol leta	3 „ 30 „
„ četrti leta	1 „ 70 „
„ mesec	— „ 60 „
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 60 kr.
„ pol leta	3 „ 80 „
„ leta	2 „ 70 „

SLOVENE C.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru.

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 2.

V Celovcu v saboto 6. januarja 1866.

Tečaj II.

Centralizem, dualizem ali federalizem?

I.

Pervo delo, ktereja se loti pero moje v novem letu, naj velja tistemu prašanju, ktero stoji na prvem mestu zavoljo svoje imenitnosti, ker od njega zavisi slava ali poguba Avstrije, in zavoljo časa, ker pride ravno kar v deželni zbor v Pešti, Kološi in Zagrebu na versto.

To prašanje je: Kako se bodo rešile državopravne zadeve, — kako se bode Avstrija uravnala po novejši poti? „Prosta in odprta je pot, kliče narodom svojim presvitli naš cesar, sami jo poiščite pravo pot, ktera pelje Avstrijo v srečo, staro moč in slavo.“ Kje pa je tista zveličavna pot? Narodi avstrijski stojé na razpotju in ne vedo prav gotovo, ktero pot bi izvolili, na ktero bi se podali; kajti razpotje je, in ceste derže na tri strani, in tri so v Avstriji stranke, ktere mislijo vsaka po svojem kopitu novo Avstrijo osnovati in staviti.

Perva stranka misli iz Avstrije napraviti enolično državo, ktera bi imela en deržavni zbor, in ravno ta bi bil za celo državo gospod in zapovedovavec, — posamna kraljestva in dežele z deželnimi zbori naj zginejo do čistega in se napravijo samo okrog, kakorjena Francoskem; — ali pa naj posamne dežele z deželnimi zbori vendar le ostanejo, pa brez vse prave veljavnosti in moči, vse pravice naj se jim pristrižejo in se jim verže ta in una suha kost. Vsa tako enolično napravljena država naj se postavi skoz in skoz na nemško kopito: Nemška je preslavna cesarska rodbina, — nemška je vlada, — nemška je omika, — nemška je gospoda, — nemška je vojska — nem-

ška je po uradnih in šolah beseda, — Avstrija je prva nemška država.

Ta misel ni nobena sanjarija, — rajna cesarica Marija Terezija jo je sprožila, njen sin znani cesar Jožef jo je po sili vpeljeval in za njim so se je bolj ali manj deržali vsi deržavniki do leta 1848. To leto pa je tem deržavnikom in politikarjem štrono zmešalo, vse njih sladke sanjarije in zidarje poderlo: Vsaka sila do vremena, — narodi so močnejši, kakor vsi tisti, ki jih zatirajo! Ti deržavniki so pobrali leta 1848 šila in kopita in šli Bog ve kam rakom žvižgat, — avstrijski narodi pa so ostali! —

Človek bi mislil, da bode tako drago plačan nauk zmordil ljudi in jim take obotne in sanjarske misli iz glave izbil. Pa žali bog v Avstriji ni se taka godila. Od leta 1848 do 1859 mislil je Schwarzenberg in mislil je Bach, Avstrijo zlit v enolično državo, vse razne narode prestvariti v en avstrijsk narod in iz Avstrije napraviti prvo in najslavnejšo nemško državo.

Kam pa je Avstrija po tej poti prišla, priča z debelimi in kervavimi čerkami zgodovina naša: Avstrija bi bila propadla, ako bi cesar ne bil še o pravem času zaklical: „Do tod in ne dalje!“

Svitli cesar v svojej sprevidnosti in skerb-ljivosti išče nove poti, po ktereji bi se moglo nesrečnej in oslabilenej Avstriji pomagati, kako bi se mogel deržavni voz, ktereja so dozdanji ministri in deržavniki zavozili v blato in nevarno močvirje, spet spraviti na suho. Oklical je v ta namen 20. oktobra 1860 svojo občno znano diplomu.

Pa možaki, kterim je izročil, naj izpe-ljejo in v življenje spravijo to diplomu, niso se mogli znebiti starih misli in idej svojih. Goluhovski je bil poklican najpred, pa on

je spravil in splodil na den take reči, da je moral koj pri priči iti in deržavno kor-milo prepustiti drugemu.

Stopil je na politiški oder Šmerling, ktereja so Nemci v zvezde kovali in ga tako spravili na visoko mesto, da je postal svojemu ministerstvu duša in glava. Kako je ta gospod gospodaril, ne bodemo popisovali; znano je vsem, čutimo vsi, in cela Avstrija je tisti dan, ko je Šmerling odstopil, iz dna svojega srca izdihnila in vesela zavpila: „Hvala Bogu, zdaj bode nam bolje!“ Vsi ti ministri in deržavniki so se terdo-vratno deržali misli, naj se iz Avstrije na-pravi in skuje enolična država. Tej misli, da se Avstrija tako osnuje, pravi se cen-tralizem; stranki, ktera se te misli derži, pravi se centralistična stranka, njih prijatli in podporniki pa centralisti. Be-seda je latinska in pomenja toliko, kakor „središče“, ker hočejo vse pravice, vse više oblasti, vso moč v sredo, na Dunaj spravi-ti in tako celo državo iz tega središča vladati. Pa centralizem je obsojen; toliko nesrečna, toliko škodljiva, toliko nevarna skušnja je deržavnike naše pripravila k pa-meti in centralisti nimajo nobene prihod-njosti. Presvitli cesar sam pravi v svojem manifestu od 20. septembra l. 1865, da se po tej poti, po poti centralizma, ni spolnila njegova blaga volja, in naj da se nastopi nova, druga pot. Odzvonilo je torej cen-tralizmu, pokopan je ta nemški centralizem in naj v miru počiva. O mertvih pa ne bodemo dalje govorili; zatorej prašamo, kako se bode Avstrija po novi poti uravnala?

Dvojna je pot, ktera pred avstrijskimi narodi odprta stoji; ktero bodo mar na-stopili, pot dualizma ali pot federalizma? V prihodnjih člankih govorimo o dualizmu in federalizmu. To dvojno, to važno

Besednik.

Graško vseučilišče in Slovenci.

Od Savine 25. decembra 1865.

(Konec.)

Blagi ustanovnik prosi v svojem ustanov-nem pismu svoje naslednike, naj vseučilišče pomnožajo in razširjajo, kedar koli bode potrebno, da se blagi njegov namen doseže. Upamo, da bode naš pravicoljubni presvitli cesar zvesto spolnil željo blagega ustanov-nika, drugači dve tretjini učencev, kterim je graško vseučilišče namenjeno, ne vživa in dobiva koristi iz njega, kajti ne moremo nikakor razumeti „da bi enkrat doba prišla, v kateri „kultura“ ne bode več poznala narodnosti“. — Kakor dolgo bodo različni jeziki, — in ti bodo do konca sveta — tako dolgo bodo narodnosti, njih zahtevanja in potreščine. Proti božji previdnosti, ktera ni samo stvarila različ-nosti v telesnem, temuč tudi v nrvnem svetu, ne bodemo nič opravili, naj si priza-devamo, kolikor le moremo, za enoličnost. Tudi bi pregreha bila zoper večne postave, ako bi hotli vse enačiti in kosmopolitizovati.

Vsak narod ima dolžnost misliti in prei-skovati, in vsak je dobil od previdnosti božje

svoj dar, ktereja ima vpotrebljevati človečanstvu v prid. Neskončno neumno ter-jenje, ktero smo nedavno brali v graški „Tagespošti“, da nemški narod za vse druge: „denkt, dichtet, forschet (misli, tuhta in premišlja), je ravno tako smešno kakor prevzetno; gotovo tega ne misli trezni narod nemški, marveč spoznava, da so tudi romanski in slovanski narodi kaj že izmislili in izslédovali in se od njih Nemci že mar-sikaj praktičnega naučili. —

Takošne izreke rodi duhoopojenost in dušna ošabnost ali gizdavost, ktera na nebeški prestol sega in celo večno modrost kercati hoče. Te večne modrosti na vseučiliščih učiti ima že malokteri učitelj pogum, in ravno na graškem se napihuje prederzna ošabnost, ka-kor malokje drugod. Pobožni viši vojvoda Karol je vseučilišče zlasti v ta namen usta-novil, „ut præ omnibus avitam et catholi-cam religionem a majoribus nostris accep-tam, sartam, tectam inviolatamque, ut viget, conservare, ubi vero collapsa est, hac ma-xime via restaurare possimus“ — kako se spolnuje poslednja volja pobožnega ustanov-nika? —

Nedavno smo slišali iz tega vseučilišča nauke, kteri so verne Notranje - avstrijance prestrašili. Slava Vam, slovenski dijaki, kteri niste ploskali takošnim naukom! — Veselilo nas je tudi, da bogoslovna fakulteta

graška ima učence, kteri so se junaško pozdig-nili zoper te nauke. Slovenski dijaki na graškem vseučilišču, ako Vam je mar za svojo lastno srečo, ako Vam je mar za srečo naroda svojega, ako Vam je mar za blagor društvenega in deržavnega življenja, — pre-zirajte takošna večni resnici nasprotna oči-tovanja. Kdor danes stoji za keršanstvo, ta je osrečevavec sveta!

Veseli nas slišati, da si slovenska mla-dina na graškem vseučilišču prizadeva za resniše reči, nego za „močera da“; da se pripravlja s sveto resnobo za narodno delo-vanje; da si ne kvari ne uma ne serca; da jej je mar za zdrava načela, ne pa za „no-blesse“ modernih idej; — da ostati hoče zve-sta sporočilom svojih dedov!

Da se pa nekeršanske ideje ne bodo raz-širjale na graškem vseučilišču, naj skerbijo naši slovenski poslanci, kajti narod sloven-ski je katolišk in hoče iz učilnic dobivati možé katoliškega mišljenja.

Ako pa noben drug ne povzdigne glasú svojega za oporoko ali testament višega voj-voda Karola, imajo pa sveto dolžnost to sto-riti dva katoliška škofa in en kato-lišk prošt, kteri v dež. zboru štajerskem sedijo. Mislimo, da so ti možé pred vsemi drugimi poklicani vestno in natanko skerbeti; „ut avita et catholica religio inviolata con-servetur!“

prašanje terka s močno pestjo na naša vrata, — da Slovenci spoznamo in vemo, pri čem da smol, ktera pot je prava, kam se obrniti, prebirajte vsi vsi sledeče članke pridno in dobro! —

Razpor in sprava med Hrvati.

A. D. iz Kranjskega.

(Dalje.)

Na to „Pozorovo“ kritiko ali prav za prav obsodbo samostalno-narodne stranke odgovoril je g. Veber, ravnatelj zagrebške gimnazije in člen te stranke. Rekel je, da mu je drago, ker tudi „Pozor“ tajiti ne more, da ste v bistvu obe stranki enih misli, in da so le osebnosti nesrečnega razpora krive, kar ni nikakor hvale vredno. Kako se je g. Mažuranič kot kancelar obnašal, na to naj se zdaj ne gleda toliko. Zdaj ni več kancelar, nego narodni zastopnik in, ako on kot narodni zastopnik kaj tacega zahteva, kar je hvale vredno, se mu ne smemo protiviti, sicer kažemo, da smo politično nezreli. Pa tudi ta, ki se protivi programu samostalno-narodne stranke, zato ker si je ona časnik „Domobran“ za svoje glasilo izbrala, ne dela prav. Kajti „Domobran“ je branil že to in ono, on se je preminjal, zakaj se ne bi mogel tudi zdaj spremeniti? In če se tudi spremenil ni, samostalno-narodna stranka stoji nad njim in si ga ni nikdar izbrala za glasilo svoje. Tudi to ni res, da bi bil g. Mažuranič glava te stranke; on je le njen člen. — Tisto sklepačje zastopstvo, na katero misli samostalno-narodna stranka, ni — „reichsrath redivivus.“ Kajti ustavljeni „reichsrath“ bil je samo enostavna, oktrojirana institucija krone, a zbor, kterega samostalno-narodna stranka namerja, ima biti proizvod dogovorov naroda hrvaškega in krone v porazumljeni z Ogri, ako jim bo to po volji; v februar-skem „reichsrathu“ bili so zastopane enostransko storjene kronovine po neravnopravnem volitnem redu, naš državni zbor mora se sestaviti na podlagi ravnopravnosti; v „reichsrathu“ ste bile dve zbornici, od kterih je zgornjo enostransko stvarjala sama krona, a državni zbor, kterega mi zahtevamo, mora biti tak, kakoršnega določi naš narod s kraljem v porazumljeni z Ogri in potem z vsemi drugimi pozvanimi faktorji vkupne monarhije. V „reichsrath“ so nas zvali same brez pogoja, v naš drž. zbor gremo samo potem, ako pridejo vsi narodi avstrijski in ako se poprej vresniči celokupnost trojedne kraljevine. Kratko malo ni torej državni zbor, kterega samostalno-narodna stranka namerja — reichsrath redivivus.

Nadalje g. Veber program svoje stranke tako razlaga: „Temelj nam je popolna in in pravna neodvisnost naša od ogerske kraljevine osnovana na členu 42., ki je bil 8. nov. 1861 od visoke vlade potrjen. Na tej podlagi moramo mi državopravna vprašanja skupne monarhije reševati, in sicer tako, da obravnava skupnih zadev obdržimo mi zase, Ogri zase in ostale pokrajine vsaka zase, ali da jih rešujemo mi in Ogri skupaj in drugi skupaj na podlagi dualizma, ali pa vsi narodi skup na podlagi federalizma. Mi t. j. samostalno-narodna stranka smo za skupno obravnavo. Ne sme se namreč prezirati, da je monarhija naša edinstvena in ne dualistična, kakor je bila do l. 1848. in da ima skupnih zadev, nalog in potreb, ktere je treba, ako hočemo, da Avstrija vevlast ostane, skupno razpravljati po skupnem zboru in temu zboru odgovorni vladi. — Kako naj se ta zbor imenuje? Kako naj bo ustrojen? Ktere zadeve so skupne? to naj od naše strani določi deputacija našega deželnega zbora, ki naj se z enako deputacijo ogersko porazume in vse to določi. To naj se zgodi skupno ali ne solidarno z Ogri, kajti, ako bi ogerska deputacija prenapeta bila in za-

htevala, kar ne gre, morala bi se naša od nje ločiti in sama z vlado v dogovor se spustiti. Pri dogovoru držati se ima naša deputacija ostro znanega 42. členu in očitno izreči, da trojedna kraljevina ne bo tega dogovora za pravno veljavnega spoznala, niti v drž. zbor stopila, ako se poprej ne vresniči celokupnost trojedne kraljevine in dokler v zbor ne stopijo poslanci cele monarhije. Da bo to resnica postala, morajo biti vsi na to pozvani faktorji v svojih domačih zborih ravnopravno zastopani, ker mi ne moremo v dogovor se spuščati z deželami, ako niso njihovi zbori osnovani na pravičnem volitnem redu, da n. pr. iz Dalmacije ne izide večina talijanskih ali iz Kranjske večina nemških zastopnikov. Ako bi se po tem poti država vrediti ne mogla, ostane vse — in statu quo.“ — „Pozor“ je na to odgovoril, da je on s takim razlaganjem programa zadovoljen, ker, če je to razlaganje resnično, se res ne more v programu protivne stranke februarški „reichsrath“ iskati. Pristavil je samo to, da prihodnji državni zbor ne sme biti kak centralen parlament, ki bi malo po malo avtonomijo posameznih dežel absorbiral, kakor je delal februarški reichsrath, v kterega so se ravno zavoljo tega nemški centralisti in birokrati tako zaljubili, da še zdaj tako mlo po njem zdihejuje, ko Izraelci po egiptovskih loncih mesa. Prihodnji državni zbor, pravi „Pozor“, mora biti delegacija deželnih zborov, po njih napotku delajoča in njim odgovorna. G. Veberju je pa svetoval, naj gleda, da ne bi njegovo razlaganje programa samo njegova subjektivna misel bila, ampak da bi vsa stranka njegova o programu tako mislila in sodila kakor on.

(Konec pride.)

Avstrijsko cesarstvo.

Madjarjem prijazni časniki pišejo spet pridno o ožem državnem zboru, v kterem naj bi se poslanci vseh takraj litavskih kraljestev in dežel o skupnih zadevah posvetovali in sklepali. — v peštanskem pa poslanci Ogerske, Sedmograške in trojedne kraljevine. To ravno pa je čist dvalizem, zoper kterega smo vedno bili in bomo, v kateri koli podobi se nam pokaže, ker ne pričakujemo od njega nič prida za mnogojezično Avstrijo. V Gradcu in na Dunaju mu spet pripravljajo pota, tudi na enem dež. zboru se je sklenilo, ne prej posvetovati se o vladinem predlogu zastran nove deželne razdelitve, predno se na derž. zboru skupna načela za vse dežele ne ustanové. Centralisti in avtonomisti mislijo, da je spet zdaj za to prijeten čas, zlasti kar se pripoveduje, da bodo Ogrom štiri ministre dovolili, in ker je tudi Deák na novega leta nekterim svojim prijateljem rekel, da, čeravno bo treba mnogo žertovati, ne sme neodvisnost, čast in svoboda Ogerske nobene škode terpeti. To, mislijo zdaj, je voda na njihov mlin in da je gotov dvalizem, česar pa vendar še ne pričakujemo.

Drugo, kar je posebno važno, je finančna postava za l. 1866, ki se je zadnji dan pretečenega leta na podlagi septembarskega razglašala oklicala. Centralisti obžalujejo kar najbolj mogoče glasno, da je ni derž. zbor odobril, ne spominjaje se Šmerlingovih časov, ko se je fin. postava večidel — post festum odobraval. Zato je pa tudi nič kaj ne hvalijo, dasiravno je boljša od poprejšnjih. Gotovo bi bila tudi nam od derž. zbora izdelana ljubša, — ali kaj hočemo, ker se pravi in resnični zbor še ni sniti mogel. — Za l. 1866 je postavljenih derž. stroškov 531,273.881 gld., tedaj za 8,385.659 gld. več od lanskega leta. Dohodki so zrajtani na 491,134.735 gld., za 23,770.618 gld. manj kot lani. Davkovske doklade ostanejo vse, razun teh pri zemljiščem in hišnem davku, ki se pri prvem znižajo na $\frac{3}{10}$, pri drugem pa na $\frac{3}{4}$ od vse daviščine. Druga plačila, kakor tudi vžitina za sladkor, se odrajtu-

jejo po višji ceni. „Deficit“ znaša 40,149,146 gld., ki se bodo pa morali na posodo dobiti. Pri marsikteri potrebiščini se je številka povečala, pri drugih znižala, le stroški za vojaščino ostanejo poprejšnji in požrô največ denarja. Dokler se pa te veljanske številke ne zmanjšajo, vedno bo terda za denar in slabo za derž. blagostanje. Minister se tudi nadja, da bode že konec leta denar popolnoma svojo ceno zadobil. Toliko o fin. postavi. —

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Kaufmanova ustanova, — Juro Jelačić — Slomšekov spominek.) Leta 1848—49 so na južno — večernej strani zidali na nos na vrat neko terdnjavo, ki je stala gotovo vse vkup še čez 200.000 gld. Že tedaj je nekdo iz Celovca v „Südslavische Zeitung“ pisal, da pride čas, ko s tim obširnim in predragim zidovjem ne bodo vedeli kaj in kam. Ta mož je bil pravi prerok: nekaj let je stalo pohišje čisto prazno, potem ga je svitli cesar daroval mestu, in to že nekaj let tuhta in prevdarja, kaj bi z njim počelo; ves lepi denar vergel se je v Dravo. 2. januarja je mestna gosposka sklenila za trdno, da se iz tega pohišja napravi hiša za uboge, zanemarjene otroke. Nek tergovce po imenu Kaufman je gotovo že pred 25 leti v svojej oporoki odločil v ta namen toliko denarja, da cela glavnica ali kapital že znaša 42.000 gld., letne obresti pa 1700 gld. Vse to imenitno delo je spalo leta in leta, — zdaj pa bode resnica. Sklenilo se je, da mora ta naprava za zanemarjene otroke vsaj do 18. avgusta 1866 stopiti v življenje. Služba za hišnega očeta je že razpisana in za 120 otrok se bode pripravilo pohišje in obleka. Tako je prav, — saj je skrajni čas! —

Še se spominjamo nekega gospoda, ki je l. 1862 hodil po celovških ulicah. Videlo se mu je na celej nošnji in obnaši, da je visokega rodu, bistrega uma in žlahtnega serca. Najrajši se je pogovarjal po slovanški o slovanskih zadevah. Slovani vsi smo ga visoko čestili in serčno ljubili. To je bil brat rajnega bana Jelačića, penzionirani general Juro Jelačić, ki ima Celovčanko, Hermino grof — Kristalnikovo za svojo ženo. Spregovoril je bil v dež. zboru l. 1861 v Zagrebu nekaj blagoserenih, resničnih, Slovanom prijaznih, pa malo preostrih besed, — in djan je bil v počitek in prognan iz domovine [svoje med Nemce v Celovec. Šmerling je znal drugači sukati svoj meč proti svojim nasprotnikom, kakor grof Belkredi, — ta je Waserja pustil v službi in med svojimi znanci: Jelačić Juro je moral na ptuje. Pa zdi se nam, da se bode ta kervava sodba popravila, 29. decembra je imel Jelačić zaslišanje pri svitem cesarju in je menda postavljen v svoje stare časti in pravice. Marsikaj se bode v Zagrebu v najvišjih stopinjah preuredilo, bana Šokčevića ure in dni so menda seštete, — morebiti da dobodo Hervatje spet o svojem času bana, ki nosi slavno ime neumerljivega bana in narodnega ljubimca Jelačića. —

Ker ravno od slavnega bana Jelačića govorim, pride mi na misel tudi ljubej in očé slovenskega naroda, rajni vladiki lavantinski Anton M. Slomšek. Tudi naš visoki škofijski urad je razposlal slovensko povabilo po celej škofiji, naj se darovi nabirajo za Slomšekov spominek. Gotovo so oč. gg. duhovniki, večidel rajnega znanci, prijatli ali učenci blagovoljno svojo roko odperli in darovali po svojej moči. Kar se pa nam najbolj dopada, je to, da so duhovniki po nekterih slovenskih šolah mladini prijazno pravili, kaj in koliko so rajni knezoškof storili in pisali za šolsko mladino. Potem so jej pa pravili, da se bode Njim na čest stavil večten spominek, kteri bode stal veliko denarjev. Zdaj so jih povabili, naj prosijo svoje starše, da jim vsaj en krajcar dajo v ta namen. In glejte! Vsak tudi najubožnejši otrok je prinesel

svoj darček in nabralo se je po vsakej šoli precej denarja. Da bi se tako storilo po vseh šolah!

Iz velikovške okolice. (Kraj, ljudstvo in še marsikaj, kar ravno ni veselo!) Moral sem nedavno zavolj raznih opravil za nekaj dni od doma. Obiskal sem pri tej priložnosti marsiktero vas in govoril z marsikterim človekom, gospodom in kmetom, da vidim in zvem, kaj in kako. Nekaj malega o tem sem bil koj namenjen tebi, mili mi „Slovenec“, pisati, da po tebi tudi drugi zvedo, kako je kaj v teh krajih. — Kraj proti Celovcu, vsaj kakor sem ga zdaj o zimskem času videti mogel, ni ravno neprijeten, vsaj kar ga je proti Dravi in železnici. Tudi ljudje zdeli so se mi še dosti priljudni in sprejmetavni. Njih velika večina, skoraj bi djal, vsi od kraja, so slovenskega rodu, — le škoda pa, da se na svojo narodnost kaj malo ali celo nič ne porajajo, da jim ni dosti mar za njih jezik in narodne šole, ampak da le v nemščino rijejo in večidel marnajo sodergo ali mešanico, kakor je ravno pri takej izreji kteremu — kljun zrastle. Reci jim, kar hočeš, pobijaj z najpametnejšimi razlogi njih ugovore, — vse nič ne zda, nič drugega ne boš čul, nego „bindisch“ je za nič, nemščina pa zanje neobhodno potrebna! Ne tajim, da sem tudi na marsikterega natelet, ki je dobrega serca in spoznava, da se je treba pri Slovencih slovenskega učiti in slovenske knjige prebirati, — ali kaj mi pomaga, saj ne znam brati, ne zastopim sedanjega književnega jezika itd. Če mu potem rečeš: o brate, saj ni težko tega naučiti se; koliko je stave, da te kmalo naučim točno slovenski, če že res brati znaš, . . . ne morem, ni mogoče, in prej ko bi mignil, ti jo že drugam zasuje ali pa se te popolnoma ogne!

Tako se vedno po starem poje in ubogi Slovenec ostane, kar je bil, sužnik in terpinec, da se Bogu usmili! Če mu spomniš od sol kaj, potožil ti bode koj, da sedanje niso nič prida, ker se otroci manj nauče, kakor poprej, ko se niso še slovenščine učili. Razlagaj mu pa zdaj sedanje okoliščine in potrebe in kako da bi se otroci lože samo v slovenskem jeziku tega ali drugega predmeta vadili in se hitro kaj za življenje naučili, prikimal ti bo marsikdo, ostal pa neverni Tomaž ter celo terdil, češ, da tako tudi menijo g. župnik, g. župan in Bog ve, kdo še. Taka je skoraj povsod. Vendar pa imam terdno upanje, da bode sčasoma že bolje, ker nahaja se semtertje že marsikteri rodoljub, — ti pa s svojim zgledom, pri uku in pogovorih, mečijo in votlijo serca, kakor pogostne kaplje skalo, in prišel bo čas, da se vse na dobro oberne, kar ne bo, vsaj tako jaz mislim, tako dolgo trajalo. Take reči se ne dajo, kakor bil pihnil izveršiti. Zatorej le poterpljenje in neutrudeno delovanje! — Kar se pa družih reči tiče, slišal boš povsod, da je prav slaba, da ni denarja dobiti, zraven pa da jeneravnost velika in vsak dan manj poštenja in pravice na svetu! Toda končam naj, saj je že tako dosti!

Izpod Stola. (Lep izgled vsem Gorencem!) Ni davno temu, kar sem po opravilih v vaseh na znožju gorenskega plešca hodil. Marsikaj sem tu videl in slišal, pa le nekaj malega bom zdaj „Slovenec“ naznanil, kajti zdi se mi kaj važno in mikavno. Ves slovenski svet pozna dobro verlega brezniškega župnika, g. Lovro Pintarja, ki je izgleđin dušni pastir in vnet Slovenec, zraven pa tudi še sadjo — in svilorejec, da mu ga ni koj para. Tu pod Stolum je njegova župnija, polje njegove posebne delavnosti za dušno in telesno blagostanje. Čez vse lep in hvale vreden je njegov sadunosnik, njegova sadna in murbina šola. To je živ zgled vsem Gorencem, ki naj bi ga bolje nasledovali, kakor ga pa ne. Sadje in denar bi pač mnogi radi imeli, če bi jim ga kdo zastoj dajal! Tu, ljubi moj! najdeš nad 15.000 murbinih drevesec,

in več kot 1000 sadunosnih, ki so to spomlad na prodaj, in se, kakor sem slišal, dobé po 30 — 50 kr. Izmed teh jih je več jabelnih in hruščevih sort, potem bolj zlahtnih sliv, češpelj, marelec, črešenj, breskev, višenj, itd. obrezanih tako, da rastejo ali na visoko ali pa da ostanejo pritlikovci. Ali ni g. Pintar priden in izveden sadjorejec, ki tako verlo posnema Gorencem nepozabljivega g. Pirca? Pa še nekaj drugega vem povedati. Slišal sem namreč iz verjetnih ust, da je koroško svilorejsko društvo verlega g. Pintarja za svojega uda sprejelo, kar nam kaže, da so njegove zasluge tudi drugod, celo med Nemci, že znane in se tako častno priznavajo. Slava tedaj g. Pintarju, ki si tako zdato za napredek in blagostanje prizadeva. Nič drugega Gorencem ne želimo, kakor samo to, da bi ga hotli vsi od kraja posnemati — in dobro bo! Pojdite in storite tako!

Od kraške meje. (Čuden mož.) Nek nemški pregovor pravi, da ima Bog čudne ljudi na hrani. Zares, tudi pri nas se jih ne manjka! Nimam sicer navade, pri vsaki reči koj, da jo tako rečem, z velikim zvonom zvoniti. Ali kar je preveč, je pa preveč! Tak mož je tukaj pri nas. On samega sebe neizrečeno obraja, hvali se doma in drugod, še celo po časnikih, kakor da bi bila vsa modrost le pri njem doma, svoje sosede pa zaničuje in še celo sovraži, ne hoté jim pomagati, kedar ta pa ta kake pomoči potrebuje. Nerad, kakor sem že rekel, pišem o tacih rečeh, pa ker je zares čuden ta mož g. Z. (glej „Nov.“ I. 43 itd.) nisem mogel dalje molčati, zlasti ker je tudi veliko drugim prava vganjka. Vsakemu svoje!

Iz Tominskega o novem letu. Že davno ni bilo slišati glasa o naši tominski čitavnici. Kar je odšel znani gosp. odvetnik Lavrič, kateri je tominsko čitavnico ustanovil, pešala je žalibog naša čitavnica čedalje bolj, tako da po njegovem odhodu v ajdovski okraj nismo skoraj nobene „besede“ več imeli. Vsi smo to težko čutili, kajti on je bil duša naše čitavnice ter pod njegovim predsedništvom se je mlado drevo narodne zavesti v tominskem okraju vrlo lepo razcvetalo. Edina nada nam je bila ta, da je bil v slovenski ajdovski okraj prestavljen, kjer je v malo mesecih zopet ondašnja čitavnica utemeljil in na krepke noge postavil. On je uradnik po duhu našega časa; tudi on namreč je bil kakor drugi uradniki v ptujem jeziku izobražen. Ali spoznal je s svojim bistrim umom, da časi birokratičnega nemškutarjenja in talijančevanja po uradnih se s svojem koncu bližajo, zatorej se je tudi lotil slovenščine in je tako dalječ dospel, da mu naš mili slovenski jezik tako gladko teče, kakor malo kteremu. Vsi, ki prejemajo njegove spise, tožbe in druge reči pravijo, da so pisane v gladkem slovenskem jeziku, tako da je milina jih prebirati. Vsak kmet, ki zna slovenski brati, jih lahko umé in ni mu treba, kakor se pri nemških ali laških dopisih godi, okoli prositi, da bi mu jih kdo prečital; ter tako mu tudi ni treba denarjev trositi, niti dragagega časa tratiti. Slava torej takemu možu!

Vsem slovenskim uradnikom in tudi drugim, kterim slovenski kruhek dobro tekne, naj bo on v izgled! Bog nam jih daj še mnogo takih, da bi se rane tisočletne sužnosti skoraj zacelile! — Rekel sem popred, da odkar je odšel občeljubljeni g. Lavrič, hiral je naša čitavnica in ostala le še po imenu. Hvala Bogu pa, da sedanji predsednik g. Gorjup jo misli, kakor sem slišal, zopet oživiti; po novem letu namreč o pustnem času se bode zopet kaka „beseda“ napravila. Želeti bi bilo, da se ne bi novcev, ktere tudi duhovniki v občno korist kot udje in največi čitavnični podporniki plačujejo, preveč na nepotrebne plesne trosilo, k večjemu, ako bi bilo mogoče semtertje narodni ples, n. pr. „kolo“ napraviti. Najboljše je pa, ako bi se novci po mogočnosti v „besede“ in v naročenje slovenskih časnikov in knjig obrnili. Bolj pogostoma naj bi bile besede, bolj po redkoma pa pri-

stojni plesi, in ti, ako je mogoče v narodni slovenski obleki. — Kar se tiče slovenščine v naši uradnji, moram reči, da ni še na dostojno častno mesto postavljena, ampak da je še zmirom kot pastorka obrajtana.

Prejemljemo sicer večkrat slovenske oglase, izroke in druge malenkosti, t. j. le kosti, ktere ostajajo nemščini in laščini. Hvala tudi za to tistim uradnikom, ali prosimo jih pri ti priliki, naj se lotijo tudi večih uradniških spisov, in to smemo timveč od njih tirjati, ker so večidel slovenske krvi in nekteri tudi čitavnični udje. Dalje se za trdno nadjamo, da doba Belcredijevega ministerstva nam bode bolj plodna, kakor doba žalostnega spomina — Šmerlingove centralizacije. Bil sem neki dan v Kanalu, ter pridši v dotiko z nekim znanim uradnikom slovenske krvi, baram ga, jeli mu je znana Belcredijeva okrožnica? E da, mi odgovori. Kako je pa to, da se vi uradniki malo ali nič po njej ne ravnote? ga nadalje prašam, in kaj bi neki rekli, ako bi dobili od kmeta slovenski spisano vlogo? E, odgovoriti bi morali na njo po slovenski, ker se ne moremo več postaviti protiviti. Gledajte torej vi srenjski župani in drugi, ki imate z uradnjami opraviti, in tirjajte že enkrat slovenske dopise in pišite jim tudi naši! Ne bojte se, ako bi vas utegnil sem ter tjakakšen uradnik zarad tega pisano gledati; to je namreč volja tudi našega presvitlega cesarja, kteri hoče, da se njegova beseda vresniči, in izdani ustavni zakoni v djanje vpeljejo. Sicer bi bilo škoda za papir, na katerem so zakoni tiskani, ki toliko tisoč, kakor je znano, deržavno tiskarnico stoji!

(Konec pride.)

Od Negove. J. F. (Začnite slovenski uradovati!) (Konec.) Ni pa tolika težava slovenske spise narejati. Kako se s tem g. župnik poštenim ljudem prikupi, sam ne verjame. Pisatelj teh vrstic je že več takih spisov naredil, in ne eno se ni vrnilo. Morebiti da se je s tem nekterim predpostavljanim, ki dalje ko „od nosa do ust“ ne vidijo, zameril, a resnica in pravica vendar ostane.

Svetovati bi pa v tej reči posebno bilo, naj bi se ti zelo neumni in nenaravni obrazci (blanquette), kakor se navadno nemški natisnjeni dobivajo, tako preinačili na slovensko, da bi se po dolgem na pol poli v zapisnikih nespremenljive besede natisnile, in se le premembe o raznih potrebah zapisovale tako, da se od zgoraj doli vse neprenehoma ob enem čita. Sila težavni in brez glave so posebno nemški obrazci „oklicnih listov“ (Verkündschein).

Ako se vsaj toliko po čast župnijah začne po slovensko pisavati, potlej pa naj so okrajna glavarstva kakor si bodi osnovana in zedinjena: Uradniki morajo slovensko znati pravilno pisati in govoriti: Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Iz spodnjega Štajerja. Δ (Nov škofijsk oglas.) Ravno Vam pošiljam novo naročnino; zatorej dovolite, da Vam pristavim nekaj verstic. Nisem duhovnik, pa obujem rad in pogostoma z našimi duhovniki in vem dobro, kako in kaj. Da so zastran narodnih zadev rodoljubni naši duhovniki res nekako nezadovoljni in hudi, tega ne more nihče tajiti. Pa pomirilo in zboljšalo se je precej tudi na to stran. Da dobi naš šematizem tudi nekako slovensko obliko, — da je škofijsko redništvo vsaj od strank volje prejemati slovenske vloge in prošnje, — da so premislili. naš knezoškof pri letošnjih visitacijah po več krajih močno povdarjali in priporočali materin slovenski jezik, — to je kakor blisk šlo po celej vladikovini in zbudilo veliko zadovoljnost in veselje.

Pa prilil je temu medu nekaj pelina nov razglas, ki je te dni hodil po celi škofiji. V tem zaukazu se tirja od gg. dekanov, da dobro pazijo na duhovnike, ki se prederznejo po raznih časnikih uradna djanja obirati in preresetavati, se ve da pristavlja se v razglasu „in einer gegen die dem Bi-

schofe schuldigen kanonischen Obedienz und Reverenz verstossenden Weise“.

Pa tudi ta ukaz ni tako prenapet, kakor je bil prvi glas počil. Duhovnikom torej ni prepovedano dopisovati časnikom, da! celo pripuščeno jim je, svoje misli razodevati zastran tega, kaj se godi pri knezoškofjskem vredu, — le pisava mora vselej biti poštena, spoštovavna in zmerna. To je prava in, kolikor mi lavantinske duhovnike poznamo, ne bodo žalili nikoli postavne pokorščine in česti. Kaj pametno je, da se je ta novi ukaz tako zasukal; ako bi bil duhovnikom prepovedal vso politiko in vse dopisovanje, — pomagalo bi malo, nasprotnikom našega konkordata bi pa dalo novo lepo priložnost, godernjati in terditi, da so katoliški škofje pravi samovoljni vladarji in gnjetavci svojih duhovnikov, — da nočejo slišati in terpeti nobenega nasprotnega glasu in ugovora, in vnel bi se bil hud ogenj po časnikih. In ravno te dni, ko se cesarski septembarski manifest po časnikih in deželni zborih tako ostro rešeta in podira, rekli bi cerkveni nasprotniki: Lejte jih, katoliške škofe, občutljivi in rahli so, da se jih nihče ne sme dotakniti! — Ukaz ta pa le to tirja, da so dopisi v časnike pisani v spodobni in zmerni besedi. Tudi to je že spet nekaj dobrega. —

Kar Vam še naznanjam, je spet nekaj novega, pa je skoraj neverjetno. V Sevnici so, kakor so časniki oklicali, izvolili v čitavnični odbor tudi tamošnjega kaplana g. Walterja. Ali čujte! knezoškof pokličejo tega gospoda v Maribor „ad audiendum verbum“ in Walter je moral pri priči izstopiti iz odbora. Tako se pripoveduje. Če je res temu taka, bi bila to novica, ktera se ni godila še — nikjer. —

Ptuje dežele.

Plemenitašem je rekel Kaufman v Kovnu tole: „Kjerkoli se s plemenitaši snidem, ne morem drugači, da govorim o poslednjih deželnih dogodkih. Dasiravno so vam dobro, morebiti še bolje ko meni, znani, vendar je dobro, da vam jih z nova v spomin pokličem. Kar se je l. 1831 zgodilo, bilo je že čisto vse pozabljeno. Car je v svoji neizmerni, resnično monarhični velikodušnosti vse pozabljiviši zaupanje svoje v vse stanove, zlasti pa v plemenitaše in katoliške duhovnike, stavil v toliki meri, kakor ga le naš car staviti zamore. Ali veste pa, kako so mu bili ti stanovi za to hvaležni? Že dolgo je, kar plemenitaši spoznajo, da morajo Rusi biti, kajti v tej državi ne more družih plemenitašev razun ruskih biti. Brez tega (pogoja) ni stanovite in tako rekoč svete zveze z Rusko, brez tega ni za Vas in ne za ljudstvo nič dobrega. To je jasno! Ko sem vas prvičkrat ogovoril, slišali ste od mene ravno to, kar Vam zdaj ponavljam, in vendar ne ugledam ničesar, kar bi mi pričalo, da ste me poslušali in razumeli. Pripoveduje se mi, da plemenitaši v sedanjo sistemo nič zaupanja ne stavijo; če bi ga stavili, ravnali bi drugači. Tu smo si grozno navskriž. Kar se mene tiče, preverjen sem popolnoma o veljavi in stanovitosti sedanje sisteme, o moči ruskega carstva in naroda, ruske civilizacije in omike ukjub vsem zaviram. Tedaj pa tudi ne sme druge civilizacije biti, razun ruske. Če tega nočete verjeti in tako delati, rečem Vam: Odstopite in pojdite, kamor drago.“ — Še bolj ostre so slišali duhovniki.

Po novi postavi ruske vlade ne morejo Poljaci na Litvanskem in Volhinskem po drugi poti kako posestvo dobiti, razun po dedščini. To je huda!

Nemške in države so z italijanskim kraljestvom kupčijsko pogodbo sklenile, in v kratkem, pravijo, bode poštna pogodba gotova.

Druge nemške zadeve, zlasti šlesvik-holštanske, so pa še pri starem. O teh po-

slednjih piše francoski list „Avenir National“ takole: „Že veliko let sem je bilo šlesvik-holštansko vprašanje diplomatska zastavica, dan danes pa je za Avstrijo in Prusko neizrekljiva težava. Solastnina je napravila čudno stanje: solastnika ne skleneta nič, ne upata eden drugemu nič, prebivavci pa ne vedo, čegavi da so; le to jim je jasno, da sami svoji niso. Po mnogih homatijah nastale ste slednjič dve stranki — aneksionisti in partikularisti — Pruska pa noče od nobene nič vedeti in dela, kakor se jej ravno zljubi.“ — To so precej ostre besede in nam kažejo, da jih je Francoz še koj dobro zadel.

Pruski zbor je na 15. jan. sklican. Vladini listi mu že zdaj roge kažejo in nič kaj dobrega ne obetajo. Bismark še vedno hoče svojo pot naprej.

Italijansko ministerstvo je sestavljeno, ali ne obetajo mu dolgega življenja. Morebiti pa se s tem ohrani, da sedanje poslance poslovi.

Napoleon je na novega leta dan po svoji stari navadi spet govoril. Toda zdaj se že malokdo več zanj meni. Rekel pa je takole: „Če premišljamo minuloost, smo tako srečni in vidimo narode in vladarje blizati se v pospeh napredka in civilizacije.“ Res, lepe besede, samo če bi bile res!

Deželni zbori.

Koroški. V 16. seji je bilo najprevo na versti sporočilo dež. odbora o baron Herbertovem predlogu, ki zahteva, naj se postavijo okrajni gojzdnarji. Dež. odbor je popolnoma njegovih misli, zatorej želi, naj bi se o tem posvetovali. Poslanec Stokert pa pravi na to, da tega ni treba in da se z gojzdi ne godi še tako slabo, kakor nekateri s strahom pripovedujejo. Če se gojzdnarji postavijo, bo to deželo spet veliko denarja stalo, koristilo pa malo. On tedaj svetuje k dnevnemu redu prestopiti. Ko so še potem precej dolgo za in proti predlogu marnovali, bil je vendar slednjič z večino glasov sprejet. — Drugo sporočilo na dnevnem redu je bilo zastran naprave dninarskih bukev. Ta predlog ni bil odobren, ker se je dokazalo, da ne bode k pridru, da je s preveč velikimi težavami sklenjen itd. Potem je prišlo na versto sporočilo fin. odbora, naj se upravni stroški za zemljiščno — odvezna dela izročé dotičnim strankam. Sklenilo pa se je, naj se vse tiste pravice, ki se po §. 6 c. kr. patenta od 6. julija 1853 po postavi morajo odvezati ali predručati, v 6 mesecih dotični gosposki naznanijo; če se to ne zgodi, moral bo potem vsak sam plačati stroške za to delo. — Poslednji na versti je bil predlog dra Rulica zastran jedil v dobrotnih napravah. Ker je bilo o tej reči že parkrat govorjenje, dozdeva se nam, da so vse nekako pod roko delali in pogodbe svojevoljno sklepali. Tu so imenovali dva nova možaka, ki sta volje po bolj nizki ceni kuho prevzeti, — in sklenilo se je, da naj dež. odbor, kedar bode novo pogodbo sklepal, tudi na ta dva, Kleweina in Semelroka gleda.

Isterski ima do 10. jan. počitnice.

Terzaški. V seji 29. dec. je poslanec Hermet, armenskega rodu in na Dunaju rojen, vprašal dež. namestnika, kako je to, da so se pravila za najemne vozničke v italijanskem in nemškem jeziku naznanila (slovenskega se dotična gosposka še spomnila ni!), dokazovaje, da se taka naznanila le italijanski izdavat morajo. Slovenci terzaškega mesta in okolice časti vrednemu zastopniku po tem takem še v mislih in čisljih niso, kar je žalostno! Ker mu je tudi dež. namestnik nekako pridržno odgovoril, rekel je, da bode v kratkem dotičen predlog zbornici podal, — naj ga le, ali samo ne pozabi naj nikar tudi Slovencev in slov. jezika! — Kar se tiče pregleda in poprave mestnih

pravil, bilo je sklenjeno, še le tedaj o tem vladinem predlogu posvetovati se, ko bode tiskan. — Drugi predlog na dnevnem redu zahteva, naj se odpravi pri terzaški bolnišnici tako imenovana zibelka (Findelwinde), v katero so nečloveške matere (in drugi) otročiče devale in se jih tako znebovale. Možato se je dr. Luzzato iz nraavnih in družih ozirov za ta nasvet dež. odbora potezal in naposled dognal, da ga je zbornica tudi odobrila. Le poslanec Tomazini je bil neki zoper njega. Pri novi volitvi za IV. razred sta za poslanca izvoljena gg. Bazzoni in V. de Rin.

Gališki. V seji 28. dec. jo dež. namestnik g. Posinger naj prej povedal, da je deržavlanski zakonik že v rusinski jezik prestavljen, pa da se še ne more v natis dati, ker primanjkuje denarja. — Posebno važen pa je bil predlog nekdanjega ministra in zdanjega poslanca grofa Goluhovskijja, ki zahteva, naj imajo tudi gališki Judje pravico, pridobivati si nepogojno nepremakljiva posestva. — To je zares važen predlog za Jude, ki so do zdaj le s tem pogojem zamogli kako posestvo kupiti ali dobiti, če so realne ali niže gimnazijske šole doveršili. Ali bo to tudi njim in deželi v prid, ne moremo še povedati.

Razne novice.

* 1. t. m. je stopil „slovenski Glasnik“ (9. tečaj) v kaj lepi in pomnoženi obliki pred slov. svet. Steje celih 40 strani in prinaša več povest „Klosterski žolnir“, nadalje humoristične črtice „Brstavov Jurček“, „Pomenke o domačih rečeh“, „Uskoki na Kranjskem“, „Narodne stvari: priče, navade, stare vere, Česke legende, Slovansko berilo, Književni obzor in naposled „Besednik“ — vse prav mično in lepo branje, kteremu so še vverstene 3 lepe pesmice. Gledé na vse to si ne moremo kaj, da ne bi se spet do vseh prijatlov lepoznavskega in podučnega branja obrnili in jih prosili, naj se prav obilno na „slov. Glasnika“ naročajo, ker je zares podpore vreden, in mu je tudi cena prav nizka: velja namreč za celo leto samo 3 gld., za pol leta pa 1 gld. 50 kr.

* Glavnica za izdavanje V. Št. Karadživečih del znaša zdaj 6521 gld. 52 kr. in 1 cekin.

* V poslednjem listu „U. Gospodarja“ naznanja g. A. Marušič, da ga zaradi mnogih sitnosti ne misli več vredovati, da torej preneha, dokler se mu nov vrednik ne dobi. Škoda velika!

Loterija.

Tersti: 89 67 58 49 19.

Prihodnje srečkanje je 17. januarja 1866.

Dunajska bors 5. januarja 1866.

5% metalike	62.55
5% nacional	66.50
1860 derž. posoj	83.65
Bankine akcije	763
Kreditne „	149.10
London	104.90
Novi zlati	5.04%
Srebro	104.85

Srečkanje.

Pri srečkanju kreditnih sreček 2. jan. t. l. je sledečih 15 serij: št. 1, 249, 458, 934, 952, 1102, 1210, 1443, 1886, 2037, 2480, 2755, 3014, 3104 in 3670. Izmed teh so zadele: s. 458, št. 34: 250.000 gld., s. 1886 št. 30: 40.000 gld.; s. 3014 št. 31: 20.000 g. s. 1. št. 12 in 53 vsaka po 5000 gld.; s. 1102 št. 50 in s. 2480 št. 4: vsaka po 2500 gld.; s. 2037 št. 30: 1500 gld. itd. itd.